

MRF 2021.94

Vestre Landsrets dom af 10. marts 2021, sag BS-3242/2017-VLR (11. afd.)
(Cecilie Maarbjerg Qvist, Elisabeth Mejnertz og Cecilie Kabel Revsbech)

Naboer (syv) (adv. Christian T. Markussen for alle) mod Sevel Slagteri A/S (adv. Caroline L. Ganzhorn)

Afvist naboretligt ansvar for gener som støj og lugt fra slagteri, da generne ikke oversteg de i miljøgodkendelsen fastsatte grænseværdier for disse gener, og der herefter ikke var ført bevis for, at der forelå sådanne særlige omstændigheder, at den naboretlige tålegrænse var overskredet. Slagteriet blev dog ved byretten pålagt at bringe natlige nabogener fra lastparkering uden for slagteriet til ophør, da disse gener ikke var omfattet af miljøgodkendelsen.

Sagen angik naboretligt ansvar for et slagteri angående ulemper for naboer i form af støj, lugt, lys og lastbilparkering aften og nat uden for slagteriet. Slagteriet var blevet etableret i 1976 og blevet udvidet flere gange, så slagteriet i forhold til miljøgodkendelsesbekendtgørelsen var en I-mærket listevirksomhed med Miljøstyrelsen som kompetent myndighed og omfattet af IE-direktivets regler om forureningsbegrænsning. Naboer til slagteriet havde gennem flere år påtalt ulemper, og i april 2016 anlagde naboerne retssag mod slagteriet med påstand om, at forureningsulemperne skulle nedbringes og krav om erstatning for tab som følge af ulemperne, idet N henviste til, at den naboretlige tålegrænse var overskredet. Slagteriet påstod principalt sagen afvist, da domstolene må anses for afskåret fra at prøve forhold i en civilretlig sag, der allerede er offentligretligt reguleret i en miljøgodkendelse. Subsidiært nedlagde slagteriet påstand om frifindelse med henvisning til, at den naboretlige tålegrænse ikke var overskredet. Mens sagen verserede for byretten, meddelte Miljøstyrelsen i januar 2017 en ny miljøgodkendelse efter miljøbeskyttelseslovens § 33, hvor der bl.a. var fastsat nærmere vilkår for støj, lugt og affaldshåndtering. Miljøgodkendelsen blev påklaget af naboer, men klagen er ikke omtalt i byrettens dom fra oktober 2017, hvor byretten lagde til grund, at det ikke på forhånd kunne udelukkes, at der vil være tilfælde, hvor en virksomhed på naboretligt grundlag kunne pålægges forpligtelser, der ikke følger offentligretligt af miljøgodkendelse og lokalplan, hvorfor slagteriets afvisningspåstand ikke blev taget til følge. I forhold til realiteten lagde byretten til grund, at det ikke var bevist, at miljøgodkendelsen var overtrådt, og at der ikke efter sagens oplysning var grundlag for at kræve, at slagteriet skulle leve op til andre og strammere grænseværdier mht. lugt og støj, end hvad der fulgte af de

offentligretlige krav. I forhold til lastbilparkering aften og nat uden for slagteriet fandt byretten derimod, at den naboretlige tålegrænse var overskredet, hvorefter slagteriet blev tilpligtet ”at foretage foranstaltninger, der hindrer henkastning af affald og aflæggelse af fækalier på Stubbegårdsvej 1 og 3”, mens Slagteriet blev frifundet for erstatningspåstanden. Dommen blev anket af naboerne til landsretten. Mens sagen verserede for landsretten, blev naboernes klagesag for Miljø- og Fødevarerklagenævnet afgjort. Naboerne havde i klagen over Miljøstyrelsens miljøgodkendelse gjort gældende, at slagteriet medførte uacceptable støj- og lugtgener, at Miljøstyrelsen i miljøgodkendelsen havde lagt en forkert støjklassificering af området til grund, og at driftstiderne skulle reduceres. Miljø- og Fødevarerklagenævnet ophævede den 2. november 2018 miljøgodkendelsen med den begrundelse, at Miljøstyrelsen ikke havde foretaget en tilstrækkelig vurdering af muligheden for at overholde støjkravene (j.nr. 18/05489). Miljøstyrelsen meddelte herefter en ny miljøgodkendelse den 23. april 2019, hvilket blev påklaget af naboer, som bl.a. fandt miljøgodkendelsens vilkår om begrænsning af støj, støv og lugt utilstrækkelige. Miljø- og Fødevarerklagenævnet stadfæstede i afgørelse af 19. august 2020 miljøgodkendelsen med ændrede vilkår for afkasthøjde og luftmængder fra stalde, slagteri og fyringsanlæg (j.nr. 19/05098). For landsretten gentog naboerne påstandene for byretten med enkelte ændringer, mens slagteriet påstod stadfæstelse, og der blev udmeldt syn og skøn. Landsretten lagde til grund, at slagteriet blev drevet i overensstemmelse med de vilkår, som var fastsat i miljøgodkendelsen af 23. april 2019, at der i miljøgodkendelsen var taget stilling til de gener, som naboerne gjorde gældende i retssagen, og at der var et ”snævert område for naboretten på områder, hvor der – som i denne sag – er en omfattende og detaljeret

offentligretlig regulering for virksomheder, der er etableret og drives i henhold til tilladelser fra offentlige myndigheder”. Efter bevisførelsen fandt landsretten ikke grundlag for at ændre områdets støjklassificering eller for, at der i dette tilfælde på grundlag af naboretlige regler skulle gælde andre grænseværdier for støj- og lugtgener end dem,

der fremgår af de vejledende normer, som er anvendt i miljøgodkendelsen. Uanset naboernes forklaring om gener, fandt landsretten det herefter ikke godtgjort, at der forelå sådanne særlige omstændigheder, at den naboretlige tålegrænse er overskredet, hvorefter landsretten stadfæstede byrettens dom.

Kommentar: Sagsforløbet illustrerer på sin egen måde det komplicerede samspil mellem den offentligretlige miljøregulering og den privatretlige naboret. Da byretten afsagde dom, var byretten tilsyneladende ikke opmærksom på, at miljøgodkendelsen var påklaget, og at Miljø- og Fødevareklagenævnet i klagesagen endnu ikke havde taget stilling til de samme nabogener, som naboerne gjorde gældende i den naboretlige sag over for slagteriet. Klagesagen førte til, at Miljøstyrelsens miljøgodkendelse blev ophævet og herefter ændret af først Miljøstyrelsen og siden af Miljø- og Fødevareklagenævnet. Den offentligretlige regulering af lugt- og støjgener fra slagteriet var således afklaret, da landsretten afsagde sin dom, der må anses for helt på linje med Højesterets dom i UfR 2009.2680 H og hertil Søren H. Mørup: *Juristen* 2009, s. 254 samt Pagh: *Fast ejendom – regulering og køb* (3. udg.) 2017, s. 240 ff.

Udskrift af dombogen

DOM

Afsagt den 24. oktober 2017 i sag nr. BS 3-249/2016:

KN
Stubbergårdvej A
7830 Vinderup
og
VN
Stubbergårdvej A
7830 Vinderup
og
SH
Stubbergårdvej B
7830 Vinderup
og
BD
Stubbergårdvej B
7830 Vinderup
og
-
-
7500 Holstebro
og
AT
Jeppe Aakjærs Vej A
7500 Holstebro
og
MBN
Stubbergårdvej C
7830 Vinderup
og
KBN
Stubbergårdvej C
7830 Vinderup
mod
Sevel Slagteri A/S
Søgårdvej A, Sevel
7830 Vinderup

Sagens baggrund og parternes påstande

Sagen vedrører spørgsmålet om, hvorvidt et slagteri gennem larm, lugt, lys og henkastning af affald påvirker naboerne på en sådan måde, at slagteriet ef-

ter naboretlige grundsætninger skal ændre adfærd på nogle nærmere angivne punkter, alternativt betale erstatning.

Under denne sag, der er anlagt den 21. april 2016, har sagsøgerne, KN og VN, SH og BD, AT, MBN og KBN, nedlagt påstand om, at sagsøgte, Sevel Slagteri A/S, tilpligtes at foretage foranstaltninger, der sikrer, at støjbelastningen fra sagsøgtets slagteri mod sagsøgernes ejendomme ikke i tidsrummet mandag – fredag kl. 07.00 – 18.00 samt lørdag kl. 07.00 – 14.00 overstiger en grænseværdi på 45 dB, i tidsrummet mandag – søndag kl. 18.00 – 22.00, lørdag kl. 14.00 – 18.00 samt søn – og helligdage 07.00 – 18.00 ikke overstiger en grænseværdi på 40 dB, og i tidsrummet mandag - søn-dag kl. 22.00 – 07.00 ikke overstiger en grænseværdi på 35 dB.

Sagsøgte tilpligtes at foretage foranstaltninger i form af indhegning af slagteriet, der hindrer henkastning af affald og aflæggelse af fækalier på sagsøgernes ejendomme.

Sagsøgte tilpligtes at sikre, at der ikke er lys på eller fra slagteriets udenomsarealer i tidsrummet mandag – søndag fra kl. 20.00 – 06.00.

Sagsøgte tilpligtes at foretage foranstaltninger, der sikrer, at lugtgenerne fra sagsøgtets slagteri på sagsøgernes ejendomme ikke overstiger 1 LE/m³.

Alternativt:

Sagsøgte tilpligtes at betale kr. 500.000,00 til sagsøger 1 med tillæg af sædvanlig procesrente fra sagens anlæg til betaling sker.

Sagsøgte tilpligtes videre at betale kr. 700.000,00 til sagsøger 2 med tillæg af sædvanlig procesrente fra sagens anlæg til betaling sker. Side 3

Sagsøgte tilpligtes videre at betale kr. 400.000,00 til sagsøger 3 med tillæg af sædvanlig procesrente fra sagens anlæg til betaling sker.

Sagsøgte tilpligtes endvidere at betale kr. 500.000,00 til sagsøger 4 med tillæg af sædvanlig procesrente fra sagens anlæg til betaling sker.

Subsidiært tilpligtes sagsøgte til hver af sagsøgerne 1-4 at betale et mindre beløb efter rettens skøn.

Sagsøgtets påstand er

Sagsøgernes principale påstande:

Principalt afvisning, subsidiært frifindelse

Sagsøgernes subsidiære påstande:

Frifindelse, subsidiært mod betaling af et mindre beløb efter rettens skøn.

Oplysningerne i sagen

Denne dom indeholder ikke en fuldstændig sagsfremstilling, jf. retsplejelovens § 218 a, stk. 2.

Stubbergårdvej A blev købt af KN og VN i 1975. Ejendommens stuehus er beliggende ca. 70 meter fra slagteriet.

Stubbergårdvej B blev købt af SH og BD i 1989. Stuehuset er beliggende ca. 115 meter fra Sevel Slagteri.

Stubbergårdvej D blev købt af AT i 1990, der er ca. 235 meter fra stuehuset til Sevel Slagteri.

Stubbergårdvej C blev købt af MBN og KBN i 2001. Der er ca. 440 meter fra stuehuset til slagteriet.

Sevel Slagteri blev grundlagt i 1976 med slagtning af grise, lam og kvæg. Der skete en gradvis udvidelse af slagteriets aktiviteter. I 1994 var produktionen på 200 grise om ugen og 30 kvæg om ugen. I 2001 blev slagteriet udvidet med en ny slagtekæde for grise, hvorefter kapaciteten med en 37 timers arbejdsuge var 2.200 grise. Herudover slagtedes der stadig 30 kvæg om ugen. I 2004 udvidedes slagteriet med nye kølerumsfaciliteter og opskæringsfaciliteter. Fra 2009 slagtedes der i 2 holds skift. Der blev slagtet 3.200 grise om ugen samt 30 kvæg om ugen. I 2011 blev Sevel Slagteri omlagt til et soslageri, og slagtede ca. 1.400 søer om ugen. Det er i dag muligt at slagte 2.400 søer og 30 kreaturer om ugen. Der er ansat 26 medarbejdere.

Der er foretaget støjmålinger, og det fremgår af "Miljømåling - Ekstern Støj" af 16 marts 2016, at slagteriet vil kunne overholde de vejledende støjgrænser, og de ubestridte målinger viser, at disse grænser er overholdt. Sagsøgerne mener, at det er de lavere grænser, der kommer til udtryk i påstanden, der skal overholdes, og de er på referencepunkterne ikke overholdt.

Der er foretaget "lugtmålinger", det fremgår om disse i det udaterede bilag K, at slagteriet, med de tiltag der er iværksat, vil overholde grænseværdierne. Sagsøgerne mener, at det er de lavere grænseværdier, der kommer til udtryk i påstanden, der skal overholdes, hvilket de efter "lugtmålingerne" ikke er.

Sagsøgerne og sagsøgte har haft kontakt om forholdene flere gange over årene.

Sevel Slagteri A/S udfører nu sine slagtninger i henhold til miljøgodkendelse af 20. januar 2017.

Der er foretaget syn og skøn af 27. april 2017, der fremgår følgende af skønsmandens besvarelse:

" ...

Svar på spørgsmål 1: Stubbergårdvej A:

Ejendommens markedsværdi ved normale salgs- og udbudsbetingelser på tidspunktet for skønsforretningen vurderes til at være **kr. 800.000,00** - skiver kroner ottehundredetusinde 00/00.

Svar på spørgsmål 2: Stubbergårdvej A:

Ejendommens markedsværdi ved normale salgs- og udbudsbetingelser på tidspunktet for skønsforretningen under forudsætning af, at der overhovedet ikke lå et slagteri som nabo til ejendommen vurderes til at være **kr. 1.300.000,00** - skiver kroner enmilliontrehundredetusinde 00/00.

Svar på spørgsmål 3 a: Stubbergårdvej A:

Under forudsætning af, at støjbelastningen fra Sevel Slagteri A/S mod ejendommen ikke i tidsrummet mandag-fredag kl. 07.00-18.00 samt lørdag kl. 07.00-14.00 overstiger en grænseværdi på 45 dB, i tidsrummet mandag — søndag kl. 18.00 -22.00, lørdag kl. 14.00 -18.00 samt Søn — og helligdage 07.00 -18.00 ikke overstiger en grænseværdi på 40 dB, og i tidsrummet mandag - søndag kl. 22.00-07.00 ikke overstiger en grænseværdi på 35 dB, vil ejendommens markedsværdi ved normale salgs- og udbudsbetingelser på tidspunktet for skønsforretningen vurderes til at være **kr. 950.000,00** - skiver kroner nihundrefemtatusinde 00/00.

Svar på spørgsmål 3 b: Stubbergårdvej A:

Under forudsætning af, at der foretages foranstaltninger i form af indhegning af Sevel Slagteri A/S, der hindrer henkastning af affald og aflæggelse af fækalier på ejendommen, vil ejendommens markedsværdi ved normale salgs- og udbudsbetingelser på tidspunktet for skønsforretningen vurderes til at være **kr. 850.000,00** — skiver kroner ottehundrefemtatusinde 00/00.

Svar på spørgsmål 3 c: Stubbergårdvej A:

Under forudsætning af, at der foretages foranstaltninger som sikrer, at der ikke er lys på eller fra Sevel Slagteri A/S' udenomsarealer i tidsrummet mandag — søndag fra kl. 20.00 — 06.00, vil ejendommens markedsværdi ved normale salgs- og udbudsbetingelser på tidspunktet for skønsforretningen vurderes til at være **kr. 850.000,00** — skiver kroner ottehundrefemtatusinde 00/00.

Svar på spørgsmål 3 d: Stubbergårdvej A:

Under forudsætning af, at der foretages foranstaltninger, der sikrer, at lugtgenerne fra Sevel Slagteri A/S på ejendommen Stubbergårdvej A ikke overstiger 1 LE/m³, vil ejendommens markedsværdi ved normale salgs- og udbudsbetingelser på tidspunktet for skønsforretningen vurderes til at være **kr. 950.000,00** - skiver kroner nihundrefemtitusinde 00/00.

Svar på spørgsmål 3 e: Stubbergårdvej A:

Under forudsætning af, at alle ovenstående foranstaltninger omtalt i punkt a) d) gennemføres, vil ejendommens markedsværdi ved normale salgs- og udbudsbetingelser på tidspunktet for skønsforretningen vurderes til at være **kr. 1.100.000,00** — skiver kroner enmillionethundredetusinde 00/00.

Svar på spørgsmål 4: Stubbergårdvej A:

Ejendommens markedsværdi ved normale salgs- og udbudsbetingelser på tidspunktet for skønsforretningen under forudsætning af, at der henses til slagteridrift fra naboejendommen i henhold til miljøgodkendelsen af 20.01.2017 (bilag 25) vurderes til at være **kr. 800.000,00** — skiver kroner ottehundredetusinde 00/00.

Svar på spørgsmål 5: Stubbergårdvej B:

Ejendommens markedsværdi ved normale salgs- og udbudsbetingelser på tidspunktet for skønsforretningen vurderes til at være **kr. 1.650.000,00** -skiver kroner enmillionsekshundrefemtitusinde 00/00.

Svar på spørgsmål 6: Stubbergårdvej B:

Ejendommens markedsværdi ved normale salgs- og udbudsbetingelser på tidspunktet for skønsforretningen under forudsætning af, at der overhovedet ikke lå et slagteri som nabo til ejendommen vurderes til at være **kr. 2.350.000,00** - skiver kroner tomillionertrehundrefemtitusinde 00/00.

Svar på spørgsmål 7 a: Stubbergårdvej B:

Under forudsætning af, at støjbelastningen fra Sevel Slagteri A/S mod ejendommen ikke i tidsrummet mandag-fredag kl. 07.00 -18.00 samt lørdag kl. 07.00 -14.00 overstiger en grænseværdi på 45 dB, i tidsrummet mandag -søndag kl. 18.00- 22.00, lørdag kl. 14.00 -18.00 samt Søn — og helligdage 07.00 -18.00 ikke overstiger en grænseværdi på 40 dB, og i tidsrummet mandag - søndag kl. 22.00 -07.00 ikke overstiger en grænseværdi på 35 dB, vil ejendommens

markedsværdi ved normale salgs- og udbudsbetingelser på tidspunktet for skønsforretningen vurderes til at være **kr. 1.800.000,00** - skiver kroner enmillionottehundredetusinde 00/00.

Svar på spørgsmål 7 b: Stubbergårdvej B:

Under forudsætning af, at der foretages foranstaltninger i form af indhegning af Sevel Slagteri A/S, der hindrer henkastning af affald og aflæggelse af fækalier på ejendommen, vil ejendommens markedsværdi ved normale salgs- og udbudsbetingelser på tidspunktet for skønsforretningen vurderes til at være **kr. 1.800.000,00** - skiver kroner enmillionottehundredetusinde 00/00.

Svar på spørgsmål 7 c: Stubbergårdvej B:

Under forudsætning af, at der foretages foranstaltninger som sikrer, at der ikke er lys på eller fra Sevel Slagteri A/S' udenomsarealer i tidsrummet mandag — søndag fra Id. 20.00- 06.00, vil ejendommens markedsværdi ved normale salgs- og udbudsbetingelser på tidspunktet for skønsforretningen vurderes til at være **kr. 1.800.000,00** - skiver kroner enmillionottehundredetusinde 00/00.

Svar på spørgsmål 7 d: Stubbergårdvej B:

Under forudsætning af, at der foretages foranstaltninger, der sikrer, at lugtgenerne fra Sevel Slagteri A/S på ejendommen Stubbergårdvej A ikke overstiger 1 LE/m³, vil ejendommens markedsværdi ved normale salgs- og udbudsbetingelser på tidspunktet for skønsforretningen vurderes til at være **kr. 1.800.000,00** - skiver kroner enmillionottehundredetusinde 00/00.

Svar på spørgsmål 7 e: Stubbergårdvej B:

Under forudsætning af, at alle ovenstående foranstaltninger omtalt i punkt a) - d) gennemføres, vil ejendommens markedsværdi ved normale salgs- og udbudsbetingelser på tidspunktet for skønsforretningen vurderes til at være **kr. 2.100.000,00** - skiver kroner tomillionerethundredetusinde 00/00.

Svar på spørgsmål 8: Stubbergårdvej B:

Ejendommens markedsværdi ved normale salgs- og udbudsbetingelser på tidspunktet for skønsforretningen under forudsætning af, at der henses til slagteridrift fra naboejendommen i henhold til miljøgodkendelsen af 20.01.2017 (bilag 25) vurderes til at være **kr.1.650.000,00** - skiver kroner enmillionsekshundrefemtatusinde 00/

00.

Svar på spørgsmål 9: Stubbergårdvej D:

Ejendommens markedsværdi ved normale salgs- og udbudsbetingelser på tidspunktet for skønsforretningen vurderes til at være **kr. 1.350.000,00** - skiver kroner enmilliontrehundredefemtatusinde 00/00.

Svar på spørgsmål 10: Stubbergårdvej D:

Ejendommens markedsværdi ved normale salgs- og udbudsbetingelser på tidspunktet for skønsforretningen under forudsætning af, at der overhovedet ikke lå et slagteri som nabo til ejendommen vurderes til at være **kr.1.750.000,00** - skiver kroner enmillionsyvhundredefemtatusinde 00/00.

Svar på spørgsmål 11 a: Stubbergårdvej D:

Under forudsætning af, at støjbelastningen fra Sevel Slagteri A/S mod ejendommen ikke i tidsrummet mandag- fredag kl. 07.00 -18.00 samt lørdag kl. 07.00 - 14.00 overstiger en grænseværdi på 45 dB, i tidsrummet mandag - søndag kl. 18.00 - 22.00, lørdag kl. 14.00 -18.00 samt Søn- og helligdage 07.00 -18.00 ikke overstiger en grænseværdi på 40 dB, og i tidsrummet mandag - søndag kl. 22.00 07.00 ikke overstiger en grænseværdi på 35 dB, vil ejendommens markedsværdi ved normale salgs- og udbudsbetingelser på tidspunktet for skønsforretningen vurderes til at være **kr. 1.500.000,00** - skiver kroner enmillionfemhundredetusinde 00/00.

Svar på spørgsmål 11 b: Stubbergårdvej D:

Under forudsætning af, at der foretages foranstaltninger i form af indhegning af Sevel Slagteri A/S, der hindrer henkastning af affald og aflæggelse af fækalier på ejendommen, vil ejendommens markedsværdi ved normale salgs- og udbudsbetingelser på tidspunktet for skønsforretningen vurderes til at være **kr. 1.350.000,00** - skiver kroner enmilliontrehundredefemtatusinde 00/00.

Svar på spørgsmål 11 c: Stubbergårdvej D:

Under forudsætning af, at der foretages foranstaltninger som sikrer, at der ikke er lys på eller fra Sevel Slagteri A/S' udenomsarealer i tidsrummet mandag - søndag fra kl. 20.00- 06.00, vil ejendommens markedsværdi ved normale salgs- og udbudsbetingelser på tidspunktet for skønsforretningen vurderes til at være **kr. 1.350.000,00** - skiver

kroner enmilliontrehundrede femtitusinde 00/00.

Svar på spørgsmål 11 d: Stubbergårdvej D:

Under forudsætning af, at der foretages foranstaltninger, der sikrer, at lugtgenerne fra Sevel Slagteri A/S på ejendommen Stubbergårdvej A ikke overstiger 1 LE/m³, vil ejendommens markedsværdi ved normale salgs- og udbudsbetingelser på tidspunktet for skønsforretningen vurderes til at være **kr. 1.500.000,00** - skiver kroner enmillionfemhundredetusinde 00/00.

Svar på spørgsmål 11 e: Stubbergårdvej D:

Under forudsætning af, at alle ovenstående foranstaltninger omtalt i punkt a) — d) gennemføres, vil ejendommens markedsværdi ved normale salgs- og udbudsbetingelser på tidspunktet for skønsforretningen vurderes til at være **kr. 1.600.000,00** - skiver kroner enmillionsekshundredetusinde 00/00.

Svar på spørgsmål 12: Stubbergårdvej D:

Det forudsættes, at der er i spørgsmål 12 skal stå Stubbergårdvej D og ikke nr. A.

Ejendommens markedsværdi ved normale salgs- og udbudsbetingelser på tidspunktet for skønsforretningen under forudsætning af, at der henses til slagteridrift fra naboejendommen i henhold til miljøgodkendelsen af 20.01.2017 (bilag 25) vurderes til at være **kr. 1.350.000,00** -skiver kroner enmilliontrehundrede femtitusinde 00/00.

Svar på spørgsmål 13: Stubbergårdvej C:

Ejendommens markedsværdi ved normale salgs- og udbudsbetingelser på tidspunktet for skønsforretningen vurderes til at være **kr. 8.150.000,00** — skiver kroner ottemillionerethundrede femtitusinde 00/00.

Svar på spørgsmål 14: Stubbergårdvej C:

Ejendommens markedsværdi ved normale salgs- og udbudsbetingelser på tidspunktet for skønsforretningen under forudsætning af, at der overhovedet ikke lå et slagteri som nabo til ejendommen vurderes til at være **kr. 8.650.000,00** — skiver kroner ottemillionersekshundrede femtitusinde 00/00.

Svar på spørgsmål 15 a: Stubbergårdvej C:

Under forudsætning af, at støjbelastningen fra Sevel Slagteri A/S mod ejendommen ikke i tidsrummet mandag — fredag kl. 07.00 — 18.00

samt lørdag kl. 07.00 -14.00 overstiger en grænseværdi på 45 dB, i tidsrummet mandag- søndag kl. 18.00 — 22.00, lørdag kl. 14.00 — 18.00 samt Søn- og helligdage 07.00 18.00 ikke overstiger en grænseværdi på 40 dB, og i tidsrummet mandag - søndag kl. 22.00-07.00 ikke overstiger en grænseværdi på 35 dB, vil ejendommens markedsværdi ved normale salgs- og udbudsbetingelser på tidspunktet for skønsforretningen vurderes til at være **kr. 8.150.000,00** - skiver kroner ottemillionerethundrefemtitusinde 00/00.

Svar på spørgsmål 15 b: Stubbergårdvej C:

Under forudsætning af, at der foretages foranstaltninger i form af indhegning af Sevel Slagteri A/S, der hindrer henkastning af affald og aflæggelse af fækalier på ejendommen, vil ejendommens markedsværdi ved normale salgs- og udbudsbetingelser på tidspunktet for skønsforretningen vurderes til at være **kr. 8.150.000,00** — skiver kroner ottemillionerethundrefemtitusinde 00/00.

Svar på spørgsmål 15 c: Stubbergårdvej C:

Under forudsætning af, at der foretages foranstaltninger som sikrer, at der ikke er lys på eller fra Sevel Slagteri A/S' udenomsarealer i tidsrummet mandag — søndag fra kl. 20.00 — 06.00, vil ejendommens markedsværdi ved normale salgs- og udbudsbetingelser på tidspunktet for skønsforretningen vurderes til at være **kr. 8.150.000,00** — skiver kroner ottemillionerethundrefemtitusinde 00/00.

Svar på spørgsmål 15 d: Stubbergårdvej C:

Under forudsætning af, at der foretages foranstaltninger, der sikrer, at lugtgenerne fra Sevel Slagteri A/S på ejendommen Stubbergårdvej A ikke overstiger 1 LE/m³, vil ejendommens markedsværdi ved normale salg og udbudsbetingelser på tidspunktet for skønsforretningen vurderes til at være **kr. 8.500.000,00** - skiver kroner ottemillionerfemhundredetusinde 00/00.

Svar på spørgsmål 15 e: Stubbergårdvej C:

Under forudsætning af, at alle ovenstående foranstaltninger omtalt i punkt a) — d) gennemføres, vil ejendommens markedsværdi ved normale salgs- og udbudsbetingelser på tidspunktet for skønsforretningen vurderes til at være **kr. 8.500.000,00** — skiver Iconer ottemillionerfemhundredetusinde 00/00.

Svar på spørgsmål 16: Stubbergårdvej C:

Ejendommens markedsværdi ved normale salgs- og udbudsbetingelser på tidspunktet for skønsforretningen under forudsætning af, at der henses til slagteridrift fra naboejendommen i henhold til miljøgodkendelsen af 20.01.2017 (bilag 25) vurderes til at være **kr.**

8.150.000,00 — skiver kroner ottemillionerethundrefemtatusinde 00/00.

..."

Forklaringer:

SH har forklaret, at han og medsagsøger **BD** flyttede ind på Stubbergårdvej B i foråret 1989. På det tidspunkt var slagteriet indrettet som hjemmeslagteri i et almindeligt husmandssted. På et tidspunkt blev virksomheden overdraget til den oprindelige ejers søn, han ville ikke bo på ejendommen.

Der lugtede allerede fra slagteriet, før de nuværende ejere overtog slagteriet, men det var sjældent, og efter en dialog blev forholdene rettet. Lugtgenerne blev voldsommere, da der på slagteriet for alvor begyndte at blive slagtet søer. Slagteriet begyndte også at knuse slagteriaffaldet, hvilket gav en grim lugt. Tidligere kunne der klages til slagteriet, og forholdene blev så udbedret. Det er dog ikke muligt længere, da slagteriet bare fremsender en standardmail, hvor det fremgår, at der er tale om en enkeltstående fejl. Lugten er en voldsom gene. Der er ved slagteriet opført en ny skorsten. Dette har hjulpet på lugten, men under uheldige omstændigheder er der stadigvæk lugtgener. For eksempel når tanken med slagteriaffald tømmes, og vinden er i en uheldig retning. Stanken på terrassen er i så fald så slem, at gæster bemærker lugten og ikke holder sig tilbage med at kommentere den med for eksempel "Fy for satan". Lugten er så fæl, at vidnet ikke kan vænne sig til den. Det lugter helt anderledes og fælt i forhold til den lugt, som vidnet forventer at måtte leve med som bosat på landet.

Det er især i forbindelse med aflæsning, at støjen er slem. Der er særlig en chauffør, der råber og slår med en kæp på lastbilen. Dette larmer, og de levende dyr larmer ekstra meget. Pladsen foran slagteriet bruges til parkeringsplads for lastbiler natten over, disse lastbiler holder med køleanlægget tændt, hvorfor de larmer meget. De larmer faktisk mere end den daglige drift, hvorfor de lydmålinger, der er foretaget vedrørende den daglige drift, ikke giver et retvisende billede. Han har selv installeret en app på sin telefon, sådan han kan foretage støjmålinger. Disse støjmålinger er dog ikke en del af sagen, men støjen er langt over det tilladte, når der læsses af. Der bliver kørt til fabrikken med lastbiler påmonteret anhænger gennem natten. Chaufførerne opholder sig over natten ved lastbilerne. De larmer og synger. De bruger naturen som skraldespand, også når de skal besørge. De besørger også i flasker og lignende. De kender ikke til skel, så de smider

disse efterladenskaber på hans grund. Han kommer sjældent på den del af grunden om sommeren, så det er i forbindelse med løvfald, at han kan se problemet. Han begyndte at fotografere generne for et par år siden. Billederne i sagen er ikke datomærket, og han kan ikke præcist sige, hvornår de er taget.

Der er i dag monteret automatisk lysanlæg på slagteriets område. Det er dog ikke ensbetydende med, at lyset altid er slukket om natten. Hans ægtefælle har opsat mørklægningsgardiner, således de undgår lysforurening. De billeder, der fremgår af sagen, er taget omkring mørkets frembrud.

Det støver voldsomt, når de mange lastbiler vender. I år har de været heldige, da vejret har været meget vådt, og det begrænser støvforureningen.

Han frygter den dag, han bliver pensionist, så vil han klage over generne igen og igen. Det er grænseoverskridende med de gener. Han er træt af at skulle bruge sin tid og energi på slagteriet. Han er ikke normalt typen, der klager og brokker sig. Der er efter slagteriets opfattelse altid tale om ekstraordinære hændelser. Hvorfor det nu var nok, og han var gået sammen med sin naboer om at lægge sag an. Det havde også noget at gøre med, at slagteriet var gået fra at slagte kreaturer til at slagte søer, hvilket gav værre gener. Søer er også langt værre en almindelig smågrise, da de larmer, lugter og støjer mere. Det er korrekt, at de følger to spor i kampen mod generne, og derfor også har klaget til Miljø og Naturklagenævnet over de godkendelser, som slagteriet har fået fra kommunen.

KN har forklaret, at hun købte ejendommen Stubbergårdvej A i 1975. Ejendommen, hvor slagteriet ligger, blev kort efter solgt til en hjemmeslagter. Bygningen til ejendommen brændte, og hjemmeslagteren fik lov til at indrette slagteri i den nyopførte bygning. I starten var det dog alene nødslagtninger, der blev udført på ejendommen. Det lugter hos hende, når det er stille diset vejr. Hun har lugtgenerne ugentligt, og det er ikke muligt for hende at tørre tøj udenfor i de perioder, hvor der er lugtgener. Det er så grelt med støjen, at da de i år havde crockettstævne på det nærliggende stadion, klagede deltagerne over støjen. Der er gener fra slagteriet dagligt, og hun kunne derfor indsende en ny klage til slagteriet hver eneste dag. Det er især de mange lastbiler, der kører til og fra slagteriet, der er til gene. De har især bemærket generne, efter de blev pensionister og begyndte at gå hjemme. Det er korrekt, at de har valgt at bo på landet, hvorfor der kan forventes visse gener fra de omkringliggende landbrug, men slet ikke sådan noget som de er udsat for i forbindelse med slagteriet. Det er blevet langt værre siden slagteriet begyndte at slagte søer. Der har været overnattende chauffører, der kommer til slagteriet, og som ikke har respekt for skellet, og som er gået ind på hendes grund og besørget. Det er meget u hensigtsmæssigt, da der kommer børn på hendes grund, der kan komme i kontakt med fækaliene. Der har været et tilfælde, hvor hendes børnebørn ville lave en hule. Hun konstaterede, at der var fækalier fra

mennesker tæt på hulen. Det er også ubehageligt, at de mennesker, der kommer ind på grunden, har frit udsyn til huset og kan kigge ind. Ikke nok med at personerne bruger grunden til toilet. De kaster også deres affald fra sig på hendes grund. Det er, når de tømmer deres biler for affald. Det drejer sig om madaffald, men også flasker indeholdende urin. Hun er sikker på, at affaldet kommer fra disse chauffører, da der er tale om udenlandsk emballage. Chaufførerne overnatter kontinuerligt på slagteriets grund. Der har for eksempel været overnattende chauffører hele påsken. Hun deltog i syn og skønsforretningen. Hun tænkte ikke på, at forholdene skulle være anderledes end normalt. De undersøgte ikke, om der var fækalier på hendes ejendom. De blev opmærksomme på, at slagteriet påtænkte at udvide produktionen. De deltog i møder om dette. De har samtidig med herværende sag klaget til Natur og Miljøstyrelsen over afgørelsen om udvidelse af slagteriet. Et slagteri er ikke et naturligt element i en landzone. Landbrug lugter anderledes og giver ikke samme type gener.

KBN har forklaret, at han driver deltidslandbrug fra Stubbergårdvej C. Han har ejet deltidslandbruget siden 2001. Da han flyttede ind, var der allerede gang i slagteriet. Slagteriet udvidede. Såfremt der var problemer, gik han i dialog med den tidligere ejer, der rettede ind efter forholdene. Han er i dag primært generet af lugten fra slagteriet. Det lugter af rådne kadavere. De har små børn, hvorfor de opholder sig meget udenfor. Der har tillige været problemer med larm. Han har klaget til slagteriet, blandt andet ved sms'er. Slagteriet har svaret, at de ville rette ind, men intet skete. Deres stuehus er beliggende i en lavning, hvorfor vejret skal være på en bestemt måde, før de har gener. Der har ikke været mange gener i år. Han vil ikke afvise, at dette skyldes den nye skorsten. Han kan dog mærke lugten fra slagteriet, når han afleverer sit barn til pasning kl. 07.30. Han forstår ikke, at slagteriet ikke får styr på det, også i lyset af den her sag. Han kunne klage meget mere til slagteriet, men det er så negativt at klage. Han har taget sine forholdsregler og sørger for at holde vinduer lukkede, således stanken holdes ude. Da han købte ejendommen, var han ikke bekendt med, at der lå et slagteri forholdsvis tæt på. Hans overvejelser vedrørende købet gik mere på den fredning, der er på ejendommen. I lyset af områdets karakter undrer det ham, at slagteriet overhovedet kunne få tilladelse til driften. Generne var størst i 2015. De anlagde sagen i 2016, lugten var blevet for stram, og slagteriet skal følge reglerne. Han har ikke dokumentation for, hvor meget det lugter ved hans stuehus. Dertil er det også blevet værre med slagteriet, siden de nye ejere er kommet til.

AT har forklaret, at hun boede Stubbergårdvej D. Hun oplever, at der er lugtgener fra slagteriet. Lugten er sød og vammel. Hun oplever stadig lugtgener, når hun opholder sig udenfor. Slagteriet støjer også, men lugten er for hende det værste. Hun er hørehandicappet og bruger ikke sit høreapparat, når hun opholder sig i sin have. Hun bor alene på ejendommen om sommeren, hvor hun oplever lugtgener næsten hver dag. De første år hun

havde ejendommen, var det ikke helt så galt som nu.

HW har forklaret, at et selskab, han har interesse i, købte slagteriet i 2013. Han har interesser i et andet selskab, der eksporterer levende dyr. Der var dog fokus på dyrevelfærden af transporten, hvorfor han gerne ville have et slagteri i Danmark, således dyrene ikke skulle transporteres så langt. Han kommer personligt på slagteriet to gange om ugen. Han har kontakt til ledelsen af slagteriet dagligt. Da slagteriet blev erhvervet, var det i dårlig stand. Der blev også slagtet søer på slagteriet på dette tidspunkt. Der blev dog alene slagtet 1.300 søer. I dag bliver der slagtet 2.200 søer, og de udnytter således over 90 procent af det antal slagtninger, de må foretage på slagteriet. De har i alt brugt omkring 8.000.000 kr. på slagteriet, siden det blev købt. De har imødekommet naboerne på de punkter, de klagede over. Der er ikke længere lys på grunden om natten, det slukker automatisk. Det er dog tændt til lidt ud på aftenen, da rengøringen skal være færdig med deres arbejde, inden lyset slukkes. De har bedt chaufførerne, der kører til ejendommen, om at passe på ikke at larme og slå deres maskiner fra under af- og pålæsning. Slagtningerne påbegyndes kl. 7.45. Der er overnattende dyr på ejendommen, således det sikres, at slagterne har dyr at gå i gang med. Dyrene larmer dog ikke, når de overnatter på ejendommen. Der bliver normalt aldrig leveret dyr til slagteriet efter klokken 20. Det kan selvfølgelig være, at der er en lastbil, der er blevet ramt af forsinkelse. I forhold til de enkelte gener, som naboerne klager over, har de minimeret lugtgenerne ved at bygge en stor skorsten. Skorstenen er taget i brug i år og betyder, at der nu udledes endnu mindre lugt. Det er korrekt, at der i en periode har været problemer med, at chauffører ikke havde egnede forhold, når de overnattede ved slagteriet. Der er nu etableret bad og toilet til chaufførerne, ligesom der er opsat affaldsstativer. Disse tiltag har været tilgængelige for chaufførerne det sidste års tid. Der er stadig chauffører, der overnatter ved slagteriet. Der er ikke mange egnede rastepladser i nærheden, og det er en mulighed, vognmandsfirmaerne forventer er til rådighed, hvorfor det ikke kan gives firmaernes chauffører et pålæg om ikke at opholde sig på pladsen. Chaufførerne har fået påbud om at holde motorerne på lastbilerne slukkede om natten. Køleanlæggene skal også være slukkede, såfremt lastbilen er tom, dette er dog ikke muligt, hvis der allerede er varer i lastbilen. Det er korrekt, at en af de virksomheder, som han også har interesser i, transporterer levende grise. Han har også opgaver for dette selskab og har ansvaret for leverancer i ind- og udland. Han har dog ikke forstand på kørehviletidsregler, da virksomheden har ansat en person til at tage sig af dette område. Det kan ikke udelukkes, at det af og til er lastbiler fra virksomheder, der er koncernforbundne med slagteriet, der holder på stedet. Han synes ikke, at der er en slem lugt ved slagteriet. Der er ikke udsigt til, at det bliver muligt at udnytte deres godkendelse 100 procent. Det er markedssituationen for øjeblikket ikke til.

I forbindelse med udvidelsen af slagteriet blev der holdt et orienteringsmøde, hvor der mødte 30 – 40 deltagere.

AA har forklaret, at han er rengøringsassistent, han gør blandt andet rent i domstolenes lokaler, herunder i Vestre Landsret. Han bor på Stubbergårdsvej E. Han flyttede dertil 1. april 2014. Han oplevede ikke ulemperne, da han flyttede ind. Han oplevede dem først om sommeren, hvor der kom en alvorlig flueplage. Det har været værst de somre, hvor der har været varmt. Der har dog også været mange fluer dette år. Der har også fra været lugtgener. Det har dog ikke været så slemt i år. Lugten er en sur/sød lugt. Det stinker dog ikke længere af råddent kød. Slagteriet forårsager kraftigt trafikstøj, da de chauffører, der kører til slagteriet ikke tager hensyn. De venter til i sidste øjeblik med at bremse, hvilket har resulterede i, at der var en lastbil, der næsten væltede. Der bliver kørt rigtigt vildt. Han har hørt lastbiler på alle tidspunkter af døgnet. Det er dog sjældent, at han hører lastbilerne om aftenen. Han har bemærket, at der sommetider har været camperet på slagteriets plads, og han har set chaufførerne liste rundt i området. Han bemærkede på et tidspunkt en ræv, der gik ind på slagteriets område. Han observerede ræven i en periode, og han kunne se, at den tog rigtig meget på. Han har gjort indsigelse overfor kommunen mod slagteriet.

NI har forklaret, at han er født ind i en slagterifamilie og har været i slagterbranchen hele livet. Han har taget en cand.merc. uddannelse. Han er ansvarlig for slagteriet. Han har været ansat i koncernen bag slagteriet i 13 – 14 år. Han kom første gang på slagteriet i forbindelse med koncernens overtagelse af slagteriet i uge 32 i 2013. Han skulle gøre produktionen mere effektiv og lave en turn a round. På det tidspunkt han kom til slagteriet, blev der slagtet 1.300 – 1.400 søer, nu arbejder de mere effektivt, og de har fået skaffet flere søer, sådan de ikke må stoppe slagtingen på grund af manglende søer. De slagter nu 2.250 søer ud af en samlet tilladelse på 2.450. Der arbejdes på slagteriet fra 6.45. Slagtningerne begynder 7.45. Der leveres søer i løbet af dagen frem til ca. kl. 17. Der kan dog være forhold, der bevirker, at der kommer et enkelt læs på andre tidspunkter. Der skal være en arbejder fra slagteriet til stede, når der sker levering. Der er overnattende søer på slagteriet, så produktionen altid har nok materiale. Grise, der sover, larmer ikke. Der slagtes som det absolutte udgangspunkt ikke i weekenderne eller udenfor normal arbejdstid. Slagteriet blev på et tidspunkt kontaktet af Holstebro Kommune, da kommunen gerne ville have en anden miljøgodkendelse og lave en lokalplan. De kontaktede konsulentvirksomheden Niras, der rådgav dem i processen og lavede dokumentation med videre. De brugte ca. 800.000 kr. på konsulentbistand. De fik en ny miljøgodkendelse. De har gjort meget i forhold til de ankepunkter, som naboerne til slagteriet har. De har sørget for, at lyset omkring slagteriet slukker automatisk. Da de blev gjort opmærksom på problemet med, at chaufførerne henkaster deres affald og efterlader fækalier på naboernes grund, fik de opsat affaldsspande, ligesom de ombyggede

slagteriet, således chaufførerne har adgang til bad. Det var nødvendigt med ombygningen, da de ikke ville have chauffører ind på kontorområdet. Han har derudover gjort det til en vane at gå en tur langs naboens skel og samle efterladenskaber op. Han har haft en dialog med de store vognmandsselskaber om, at chaufførerne skal bruge faciliteterne, slukke lastbilerne, og generelt lade være med at larme.

Siden han kom til slagteriet, har de afhjulpnet lugtgener ved at installere et kulfiberanlæg og sikret, at der i forbindelse med tømning af affaldstanke ikke sker udslip af lugt. Det er sket en enkelt gang, at der var en slange, der ikke var monteret korrekt i forbindelse med tømning af en tank. Dette resulterede i en slem lugt, men dette var en enlig fejl og blev løst efterfølgende. De har dertil fået bygget en skorsten, der er større, end det der var strengt nødvendigt. Skorstenen har siden sidst i 2016 dæmpet lugtgenerne fra slagteriet yderligere.

I dag er slagteriet – også i forhold til gener – meget bedre drevet end i 2013. Han er stolt over de resultater, han har været med til at skabe.

Det er korrekt, at der kommer en del lastbiler til slagteriet, da slagteriet skal af med varerne. Der skal alene slagtes ca. 125 søer for at fylde en kølebil med kød, samtidig skal der også leveres søer til slagtning. I dag er det dog meget få chauffører, der overnatter på parkeringspladsen. Det er nok gennemsnitligt 1½ hver nat. Det er blevet almindeligt, at trækkes parkeres, og så hentes dette senere. Der er sat skilte op med regler, og de har adgang til toilet og bad. Der er ikke behov for faciliteter til madlavning, da sådan nogle lever af fastfood.

Det sker, at der er en so, der ikke kan indgå i produktionen, den hentes af DAKA, men den er på køl indtil den afhentes, hvorfor der ikke er nogle lugtgener. Der er ikke forskel på, hvorledes en so og andre svin skriger.

Generelt er der intet at komme efter, og slagteriet er meget bedre drevet, end før han kom til, også med hensyn til at skabe så få gener som muligt for naboerne.

LC har forklaret, at hun arbejder hos Niras, og at hun tidligere har arbejdet hos det offentlige med miljøgodkendelser, så hun kender problemstillingerne fra begge sider af bordet. Nogle af de målinger, der blev foretaget af Niras på slagteriet, skal foretages af certificeret personale. Disse målinger har hun ikke selv udført, men har fået en kollega til det. Hun kender dog de målinger, der er nævnt i bilag k og j. Det er blandt andet støjmålinger, der kræver certificering. Hun har efterfølgende sørget for, at materialet blev samlet, sådan det kunne anvendes. Det er rigtigt, at der ikke er foretaget målinger ved alle sagsøgernes ejendomme. Såfremt grænseværdierne er overholdt tæt på, så vil man også overholde grænseværdierne længere væk. De har fulgt de retningslinjer, der gælder. Målinger med hensyn til lugt viste, at der måtte etableres en skorsten. Der

kan ud fra målingerne beregnes, hvor høj denne skorsten skal være. Der har ikke været overskridelse af grænseværdier ved Niras målinger.

TE har forklaret, at han er skønsmand, og kan stå inde for skønsrapportens indhold og konklusioner.

Han har svaret på de spørgsmål, han har fået, ud fra det materiale han har fået og ud fra, at han har besigtiget forholdene på stedet.

Det er korrekt, at området er udenfor det område, hvor han normalt sælger ejendomme. Han sælger dog også nedlagte landbrug i sin forretning, og hans opland er rimelig stor. Han sælger nok ejendomme indtil ca. 15 – 20 km. fra de i sagen omhandlede ejendomme.

Parternes synspunkter

"...

Sagsøgeren har til støtte for sin påstand gjort følgende gældende:

Ad sagsøgtens afvisningspåstand:

- at sagen skal fremmes, da afvisningspåstanden fra sagsøgtens side ikke relaterer sig til sagens formalitet,
- at Retten i Holstebro har saglig og materiel kompetence til behandling af tvister og søgsmål om et naboretligt ansvar,
- at hverken Holstebro Kommune, Holstebro Byråd eller Miljøstyrelsen besidder den saglige kompetence til at træffe afgørelse om et naboretligt ansvar,
- at hverken Holstebro Kommune, Holstebro Byråd eller Miljøstyrelsen har truffet afgørelse om et naboretligt ansvar,
- at offentlig regulering ikke diskulperer for et naboretligt ansvar,
- at det tilkommer skønsmanden at skønne over sagsøgernes ejendomsværdinedgang i sagsøgernes subsidiære påstand og
- at det ligger indenfor rettens kompetencer, i henhold til den fri bevisvurdering, at anslå værdinedgangen på baggrund af den antciperede udvidelse.

Ad sagsøgernes påstande

- at genevirkninger i form af lugt-, støj- og lyspåvirkning samt færden på sagsøgernes ejendom og henkastning af affald m.v. på sagsøgernes ejendom overskrider den naboretlige tålegrænse,
- at der efter den juridiske teori på området er en meget lav tærskel for ansvar ved permanente overskridelser af ejendomsskel,
- at de påførte genevirkninger overfor sagsøgerne efter en almindelig opfattelse må anses for uacceptabel i naboretlig henseende,

- at dette er kendeligt såvel som forudsigeligt for sagsøgte, at slagteriets aktiviteter netop vil påføre de omkringliggende ejendomme væsentlige gener,
- at det endvidere er påregneligt for sagsøgte, at driften fra slagteriet påfører de omkringliggende ejendomme gener, herunder som følge af aktiviteter om natten,
- at sagsøgte derfor skal tilpligtes at foretage foranstaltninger i form af indhegning af slagteriet, der hindrer henkastning af affald og aflæggelse af fækalier på sagsøgernes ejendomme,
- at sagsøgte skal tilpligtes at foretage foranstaltninger, der sikrer, at støjbelastningen mod sagsøgernes ejendomme ikke overstiger grænseværdierne i Vejledning Nr. 5/1984 fra Miljøstyrelsen om ”Ekstern støj fra virksomheder”, således støjbelastningen ikke i tidsrummet mandag – fredag kl. 07.00 – 18.00 samt lørdag kl. 07.00 – 14.00 overstiger en grænseværdi på 45 dB, i tidsrummet mandag – søndag kl. 18.00 – 22.00, lørdag kl. 14.00 – 18.00 samt søn – og helligdage 07.00 – 18.00 ikke overstiger en grænseværdi på 40 dB, og i tidsrummet mandag - søndag kl. 22.00 – 07.00 ikke overstiger en grænseværdi på 35 dB,
- at sagsøgte skal tilpligtes at sikre, at der ikke er lys på eller fra slagteriets udenomsarealer i tidsrummet mandag – søndag fra kl. 20.00 aften – 06.00 om morgenen, og
- at sagsøgte skal tilpligtes at foretage foranstaltninger, der sikrer, at lugtgenerne fra sagsøgtens slagteri på sagsøgernes ejendomme ikke overstiger 1 LE/m³,
- at sagsøgte er erstatningsansvarlig for sagsøgernes tab i form af fald i markedsværdi af deres respektive ejendomme, da ejendommenes værdi er direkte påvirket af sagsøgtens slagteri og genevirkninger fra driften heraf,
- at sagsøger 1’s ejendom har mistet kr. 500.000,00 i værdi som følge af sagsøgtens tilstedeværende virksomhedsdrift og genevirkninger derfra,
- at sagsøger 2’s ejendom har mistet kr. 700.000,00 i værdi som følge af sagsøgtens tilstedeværende virksomhedsdrift og genevirkninger derfra,
- at sagsøger 3’s ejendom har mistet kr. 400.000,00 i værdi som følge af sagsøgtens tilstedeværende virksomhedsdrift og genevirkninger derfra,
- at sagsøger 4’s ejendom har mistet kr. 500.000,00 i værdi som følge af sagsøgtens tilstedeværende virksomhedsdrift og genevirkninger derfra,
- at sagsøgernes tab er dokumenteret ved den fremlagte skønsrapport,
- at ansvarsgrundlaget er til stede, idet sagsøgernes tab er forvoldt ved sagsøgtens virksomhedsdrift, ligesom der ligeledes foreligger

adækvans og årsagsforbindelse mellem tabet og den ansvarspådragende virksomhedsdrift og

at sagsøgte derfor skal erstatte sagsøgerne 1-4 deres tab fra de enevirkninger og påvirkning af værdi på ejendomme, som sagsøgtes drift har forvoldt sagsøgerne.
" ..."

Sagsøgte har til støtte for sin påstand gjort følgende gældende:

" ..."

1. Sagsøgernes principale anerkendelsespåstande

Disse påstås afvist, idet de såvel i deres formulering som indhold *ikke egner sig til påkendelse*.

Det skyldes for det første en ubestemt formulering af påstandene, hvor Sevel Slagteri søges pålagt en handlepligt, der ikke er præciseret på en sådan måde, at Sevel Slagteri har mulighed for at efterkomme den, *hvis* sagsøgerne skulle få medhold heri.

For det andet kan en påstand med et sådant indhold ikke nedlægges: Det er Miljømyndighederne – og kun disse – der fastlægger, hvilke grænseværdier og øvrige vilkår, der skal gælde for en given listevirksomhed, dvs. virksomheder der er omfattet af en miljøgodkendelse. Sådanne vilkår kan ikke fastsættes af retten i en civil sag mellem naboer som her.

Domstolene kan alene tage stilling til vilkårene i en miljøgodkendelse som led i en prøvelse af en forvaltningsakt herom i en sag mellem på den ene side den berørte borger og på den anden side den involverede miljømyndighed. Hvis retten i en sådan sag kommer frem til, at vilkårene er ulovlige, skal retten hjemvise sagen til fornyet behandling ved den pågældende myndighed, men retten kan ikke selv fastsætte vilkårene.

Sagsøgernes påstande er udtryk for et ønske om at skærpe vilkår eller fastsætte nye vilkår, som ikke fremgår af miljøgodkendelsen, med det formål at optimere deres situation som nabo, hvilket ikke er en erstatningsværnet interesse. Sevel Slagteri overholder samtlige vilkår i dennes miljøgodkendelse, hvilket understøttes af, at Sevel Slagteri ikke har fået påbud fra miljømyndighederne om ændring af driften.

Ex tuto bemærkes, at Sevel Slagteri skal frifindes for de nedlagte anerkendelsespåstande, selv hvis retten måtte mene at kunne tage dem under påkendelse, da der ikke er hjemmel i lovgivningen eller gældende ret i øvrigt til at stille sådanne krav. Kommunen har fulgt den i planloven foreskrevne fremgangsmåde ved vedtagelse af lokalplan, og Miljøstyrelsen har på den baggrund givet en miljøtilladelse, og Sevel Slagteri kan derfor ikke tilpligtes at skulle overholde andre krav.

2. Sagsøgernes alternative påstande

Sevel Slagteri gør i det følgende nogle overordnede betragtninger gældende og kommenterer dernæst de påståede gener, støj, affald, lugt og lys.

Overordnet

Til støtte for de af Sevel Slagteri nedlagte påstande gøres det overordnet gældende:

Sagsøgerne kan kun få erstatning, såfremt *den naboretlige tålegrænse* er overskredet og i givet fald kun for det tab, der måtte ligge udover denne grænse.

Der er knyttet en betydelig såvel retlig som faktisk usikkerhed hertil, hvilket er sagsøgernes risiko som de, der til fulde bærer bevisbyrden i sagen.

Ved vurderingen af det retlige begreb, den naboretlige tålegrænse, skal der tages hensyn til,

- at Sevel Slagteri siden 1976 løbende har omlagt sin drift efter markedets efterspørgsel tilpasset samfundsudviklingen,
- at driften af Sevel Slagteri har været kendeligt for området,
- at omlægning af driften på Sevel Slagteri har været forudsigelig for områdets beboere, herunder sagsøgerne, som under virksomhedens drift har flyttet til deres respektive ejendomme,
- at det måtte have været forventeligt ved sagsøgernes køb af deres respektive boliger, at de ville bemærke slagteriets drift,
- at ejendommen Stubbergårdvej C, Stubbergårdvej A og Stubbergårdvej B er noteret som landbrugsejendomme,
- at sagsøgerne måtte påregne, at de anførte forhold er almindelige i et område med landbrugsdrift og erhvervsvirksomheder – og
- at sagsøgte fuldt ud driver sin virksomhed inden for rammerne af de gældende tilladelser og med særlig fokus på miljøet.

Den *faktuelle tvivl* i sagen – karakteren og omfanget af generne for sagsøgerne og den mulige værdiforringelse som følge heraf – beror især på, at sagsøgerne har stillet spørgsmål til skønsmanden, som ikke svarer til virksomhedens faktiske driftsforhold og den retlige regulering heraf. Når spørgsmålene til skønsmanden hviler på forkerte forudsætninger, gør skønsmandens besvarelser det følgelig også.

Hertil kommer den betragtning, at skønsmandens vurdering af, at sagsøgernes ejendomme ville have haft en højere salgspris, såfremt de ikke havde været beliggende i nærheden af Sevel Slagteri – en ret selvfølgelig antagelse, der *som udgangspunkt* ikke anfægtes – ikke er ensbetydende med, at der er tale om et erstatningsansvar efter de naboretlige regler, jf. de overordnede betragtninger ovenfor.

Desuden følger det af retspraksis, at den værdiforringelse, der måtte kunne kræves erstattet, kun er den, der ligger *udover* den naboretlige tålegrænse, der på denne måde fungerer som en slags ”selvrisiko”. Dette har sagsøgerne ikke taget hensyn til ved deres påstande, der også indeholder erstatning for det tab, der måtte ligge inden for tålegrænsen.

I stedet har sagsøgerne opgjort tabet ud fra den fiktive situation, at der

slet ikke ligger et slagteri i det pågældende område, hvilket naturligvis er ugrundet, når der de facto ligger et lovligt etableret og drevet slagteri i et dertil udlagt erhvervsområde.

Samlet set gøres det gældende, at den naboretlige tålegrænse ikke er overskredet og i hvert fald ikke i et sådant omfang, at det kan udløse et erstatningskrav fra sagsøgerne.

Når Sevel Slagteri er en listevirksomhed i henhold til miljøbeskyttelsesloven, og denne nøje overholder miljøgodkendelsens vilkår, og når virksomheden som her drives i et udlagt erhvervsområde, gøres det gældende, at den naboretlige tålegrænse kun kan være overskredet under helt ekstraordinære forhold, og det er der ikke tale om i den foreliggende sag.

Der er knyttet en betydelig usikkerhed til vurderingen af den naboretlige tålegrænse, og dette er sagsøgernes bevisrisiko. Bevisbyrden er ikke løftet med den gennemførte mæglervurdering, hvis besvarelse hviler på spørgsmål baseret på en hypotetisk situation, og hvori der er fastsat kriterier, som ikke svarer til de faktiske forhold, og som Sevel Slagteri aldrig ville kunne tilpligtes at skulle overholde. Det er i øvrigt velkendt, at mæglervurderinger af selv langt mere enkle og traditionelle objekter kan svinge betydeligt fra mægler til mægler.

Støj

Til støtte for de nedlagte påstande vedrørende støj gøres det mere specifikt gældende,

- at sagsøgernes ejendomme er beliggende i det åbne land,
- at Sevel Slagteri er beliggende i et erhvervsområde,
- at støjgrænserne for området i henhold til Miljøstyrelsens vejledning nr. 5/1984 og i overensstemmelse med Miljøstyrelsens miljøgodkendelse, som støttes på Natur- og Miljøklagenævnets afgørelse af 4. november 2016, skal fastsættes ud fra områdetype 3 (blandet bolig- og erhverv) til henholdsvis 55 dB, 45dB og 40 dB,
- at der ikke foreligger sådanne særlige omstændigheder, der skal til for at fravige de af Miljøstyrelsen fastsatte støjgrænser,
- at støjmålingens referencepunkter på ejendommen Stubbergårdvej A og Stubbergårdvej B er tilstrækkeligt repræsentative for måling af Sevel Slagteris udledning af støj,
- at støjmålingerne i øvrigt er repræsentative for Sevel Slagteris udledning af støj,
- at Sevel Slagteri overholder støjgrænserne,
- at støj fra Sevel Slagteri ikke er til væsentlig ulempe for sagsøgerne,
- at Sevel Slagteri har foretaget de foranstaltninger, som man med føje kan forvente som nabo til et slagteri, og
- at den naboretlige tålegrænse i forhold til støj *ikke* er overskredet.

Affald

Til støtte for de nedlagte påstande vedrørende henkastning af affald gøres det mere specifikt gældende,

- at Sevel Slagteri har løst de tidligere problemer med henkastning af affald og aflægelse af fækalier.

Lugt

Til støtte for de nedlagte påstande vedrørende lugt gøres det mere specifikt gældende,

- at lugtgrænsen i henhold til Miljøstyrelsens praksis ved boliger i det åbne land er 10 LE/m³,
- at lugtgrænsen skal fastsættes til 10 LE/m³ ved sagsøgernes ejendomme i overensstemmelse med Miljøstyrelsens miljøgodkendelse og praksis,
- at der ikke foreligger sådanne særlige omstændigheder, der skal til for at fravige de af Miljøstyrelsen fastsatte lugtgrænser,
- at lugtmålingerne for Sevel Slagteri er foretaget korrekt efter den af Miljøstyrelsen i vejledning nr. 4/1985 angivne spredningsberegning udført ved hjælp Af OML-modellen,
- at lugtmålingernes resultat blandt andet viser, at Sevel Slagteri maksimalt udleder 4 LE/m³ ved de nærmeste boliger i landzone, hvilket omfatter Stubbergårdvej A og Stubbergårdvej B,
- at luftmålingerne kan tages til indtægt for, at der maksimalt udledes 4 LE/m³,
- at Sevel Slagteri således overholder luftgrænserne,
- at lugt fra Sevel Slagteri ikke er til væsentlig ulempe for sagsøgerne, og
- at den naboretlige tålegrænse i forhold til støj *ikke* er overskredet.

Lys

Til støtte for de nedlagte påstande vedrørende lys gøres det mere specifikt gældende,

- at bestemmelserne i lokalplan nr. 1118, § 8, stk. 6 er udtryk for en rimelig afvejning mellem Sevel Slagteris drift og sagsøgerne,
- at Sevel Slagteri er forpligtet i medfør af blandt andet arbejdsmiljølovens §§ 38, 42 og 45 og bekendtgørelse om adgangsveje § 3, stk.4, til at sørge for, at arbejdet på slagteriet bliver udført forsvarligt, herunder at lade arbejdspladsen være tilstrækkeligt belyst,
- at Sevel Slagteri ved at benytte nedadrettet belysning overholder lokalplanens bestemmelser om belysning,

- at lys fra Sevel Slagteri ikke er til væsentlig ulempe for sagsøgerne og
- at den naboretlige tålegrænse i forhold til lys *ikke* er overskredet.

3. Sagsøgernes rentepåstand

Sagsøgerne har krævet renter fra sagens anlæg (antageligt den 19. april 2016). Der er først med sagsøgernes afsluttende processkrift af 25. august 2017 nedlagt en erstatningspåstand, der derfor i givet fald først kan kræves forrentet fra rettens modtagelse af dette processkrift.

..."

Rettens begrundelse og afgørelse

Det kan ikke udelukkes, at der vil være tilfælde, hvor der kan pålægges en nabo andre forpligtelser, end de retsningslinjer der foreligger offentligretligt, gennem miljøgodkendelser og lokalplan, hvorfor ingen af sagsøgernes påstande afvises.

Det forhold, at alene slagteriets tilstedeværelse påvirker de omkringliggende ejendommers værdi negativt, er ikke tilstrækkeligt til at statuere et erstatningsansvar eller en handlepligt. Der er i stedet lagt vægt på, hvad naboerne må tåle.

Alle sagsøgerne har købt en ejendom, der er beliggende i landzone, hvorfor de må have en forventning om visse gener, der er tilknyttet livet på landet. Det er ikke bevist, at slagteriet ikke overholder myndighedernes krav vedrørende støj og lugt i det åbne land. Der er ikke efter beskrivelsen af generne, sammenholdt med formålet med grænseværdierne holdepunkter for, at slagteriet skal leve op til andre og strammere grænseværdier, end de foreliggende. Naboerne må tåle disse gener, og der er ikke grundlag for at pålægge slagteriet at forbedre forholdene, eller betale compensation til sagsøgerne. Enkeltstående hændelser, hvor der ved fejl sker udslip eller lignende, kan ikke føre til et andet resultat. Slagteriet har efter sagens anlæg taget en skorsten i brug, hvorved lugtgenerne yderligere formindskes, også selv om der nu produceres i forhold til miljøgodkendelse af 20. januar 2017.

Der er ikke ført bevis for, at lyset kontinuerligt er tændt, og alene ved optagelse af fotografier, er der ikke ført tilstrækkeligt bevis for, at lyset er tændt natten igennem, eller at lyset giver en sådan gene, at naboerne ikke må tåle belysningen.

Det er bevist, at slagteriets parkeringsplads, med ledelsens tilladelse, bliver brugt som hvileområde for chauffører – sommetider i mere end et døgn. Det er endvidere bevist, at chaufførerne skaffer sig adgang til Stubbergårdvej A og Bs jord for at besørge og henkaster affald. Dette er isoleret set en klar overskridelse af den naboretlige tålegrænse. Det fremgår af forklaringen fra Niels Lykke Iversen, at han ugentligt ser efter, om der er smidt noget affald

ind på Stubbergårdvej A og B, hvorfor han også anerkender problemet. Der er ikke grundlag for at påbyde slagteriet en bestemt måde at forhindre overskridelsen af den naboretlige tålegrænse, men når slagteriet har valgt at lade chaufførerne overnatte på parkeringspladsen, og samtidig får besked om chaufførernes grænseoverskridende adfærd, så har slagteriet en pligt til at forhindre dette. Det kan ikke ændre på resultatet, at skønsmanden alene mener, at forholdet påvirker værdien af ejendommen med et mindre beløb. Der er dog på denne baggrund ikke grundlag for, at slagteriet skal betale værditabet på sagsøgernes ejendomme.

Skønsmanden har lagt til grund, at det ingen værdimæssig påvirkning har for naboerne, at slagteriet har fået miljøgodkendelse af 20. januar 2017, hvorfor udvidelserne af slagteriet allerede af den grund ikke vil kunne medføre en anden afgørelse.

Sagsøgerne taber i alt overvejende grad sagen og skal betale sagsomkostninger til sagsøgte med 200.000 kr. eksklusive moms. Retten har ved fastsættelsen af beløbet lagt vægt på, sagens genstand og sagens forløb, herunder, at der har været afholdt syn og skøn og hovedforhandlingens varighed.

Thi kendes for ret:

Sevel Slagteri A/S tilpligtes at foretage foranstaltninger, der hindrer henkastning af affald og aflæggelse af fækalier på Stubbegårdvej A og B.

Sevel Slagteri A/S frifindes iøvrigt.

Sagsøgerne, KN, VN, SH, BD, MBN, KBN, skal inden 14 dage betale 200.000 kr. til Sevel Slagteri A/S. Beløbet forrentes efter rentelovens § 8a.

Leo Winther Plougmann

/bekh

Udskriftens rigtighed bekræftes.
Retten i Holstebro, den 24. oktober 2017.

Bente Klit Hansen, retsassistent

VESTRE LANDSRET
DOM
afsagt den 10. marts 2021

Sag BS-3242/2017-VLR
(11. afdeling)

KN,
VN,
SH,
BD,
AT,
KBN
og
MBN
(advokat Christian Ternvig Markussen for alle)

mod

Sevel Slagteri A/S
(advokat Caroline Louise Ganzhorn)

Retten i Holstebro har den 24. oktober 2017 afsagt dom i 1. instans (sag BS-895/2016-HOL (tidligere sag BS 3-249/2016)).

Landsdommerne Cecilie Maarbjerg Qvist, Elisabeth Mejnertz og Cecilie Kabel Revsbech har deltaget i ankesagens afgørelse.

Påstande

Appellanterne, KN, VN, SH, BD og AT, har gentaget deres påstande for byretten:

Principal:

Indstævnte, Sevel Slagteri A/S, tilpligtes at foretage foranstaltninger, der sikrer, at støjbelastningen fra indstævntes slagteri mod appellanternes ejendomme i tidsrummet mandag – fredag kl. 07.00 – 18.00 samt lørdag kl. 07.00 – 14.00 ikke overstiger en grænseværdi på 45 dB, i tidsrummet mandag – søndag kl. 18.00 – 22.00, lørdag kl. 14.00 – 18.00 samt søn- og helligdage kl. 07.00 – 18.00 ikke overstiger en grænseværdi på 40 dB, og i tidsrummet mandag – søndag kl. 22.00 – 07.00 ikke overstiger en grænseværdi på 35 dB.

Sevel Slagteri A/S tilpligtes at foretage foranstaltninger i form af indhegning af slagteriet, der hindrer henkastning af affald og aflæggelse af fækalier på appellanternes ejendomme.

Sevel Slagteri A/S tilpligtes at sikre, at der ikke er lys på eller fra slagteriets udenomsarealer i tidsrummet mandag – søndag fra kl. 20.00 – 06.00.

Sevel Slagteri A/S tilpligtes at foretage foranstaltninger, der sikrer, at lugtgenerne fra slagteriet på appellanternes ejendomme ikke overstiger 1 LE/m³.

Subsidiært:

Sevel Slagteri A/S tilpligtes at betale 500.000 kr. til KN og VN med tillæg af procesrente fra sagens anlæg.

Sevel Slagteri A/S tilpligtes at betale 700.000 kr. til SH og BD med tillæg af procesrente fra sagens anlæg.

Sevel Slagteri A/S tilpligtes at betale 400.000 kr. til AT med tillæg af procesrente fra sagens anlæg.

Appellanterne, KBN og MBN,

har alene gentaget deres alternative påstand for byretten om, at Sevel Slagteri A/S tilpligtes at betale 500.000 kr. til dem med tillæg af procesrente fra sagens anlæg.

Sevel Slagteri A/S har påstået stadfæstelse og over for KN, VN, SH, BD og ATs subsidiære påstande og KBN og MBNs påstand subsidiært påstået betaling af et mindre beløb.

Supplerende sagsfremstilling

Slagteriets anlæg og drift er reguleret ved lokalplan nr. 1118 af 21. juni 2016. I resumenotat af 4. maj 2016 vedrørende indsigelser og ændringsforslag til lokalplansforslaget fremgår, at appellanterne fremsatte indsigelser vedrørende bl.a. gener fra lys, lugt og støj, og at indsigelserne gav anledning til planændring

vedrørende bl.a. udendørs belysning, afskærmning fra lyskast fra lastbiler, skorsten og overnatning af chauffører.

Miljøgodkendelsen af 20. januar 2017, som er nævnt i byrettens dom, blev påklaget til Miljø- og Fødevareklagenævnet, som ved afgørelse af 2. november 2018 ophævede afgørelsen om miljøgodkendelse med virkning fra 6 måneder fra nævnets afgørelse og hjemviste sagen til fornyet behandling.

Det er oplyst, at klagen til Miljø- og Fødevareklagenævnet var indgivet af nogle af appellanterne, og det fremgår af nævnets afgørelse, at klagerne navnlig havde anført, at der var væsentlige støj- og lugtgener fra slagteriet, at klagernes boligområde burde henføres til boligtypen "boligområde for åben og lav boligbebyggelse", hvorfor der skulle fastsættes lavere støjgrænser for slagteriet, at driftstiderne burde reduceres, særligt om aftenen og i weekenderne, og at slagteriet tilhører miljøklasse 6 og derfor burde placeres med en afstand på minimum 300 m til nærmeste bolig.

Det fremgår videre af nævnets afgørelse, at nævnet alene havde behandlet spørgsmålet om støj fra slagteriet, herunder fastlæggelse af områdetypen for klagernes boliger. Nævnet fandt, at Miljøstyrelsen havde anvendt den korrekte områdetype for klagernes boliger, og at de anvendte støjgrænser svarede til de vejledende grænseværdier for områder med blandet bolig og erhverv. Baggrunden for, at nævnet ophævede afgørelsen om miljøgodkendelse var, at nævnet fandt, at der ikke var en driftsmæssig begrundelse for at fravige støjvejledningens udgangspunkt om, at dagsperioden begynder kl. 07.00, at vurderingen af hvilke tiltag, der skulle iværksættes for at overholde de vejledende støjgrænser, skulle foretages af Miljøstyrelsen som førsteinstans, og at alle støjkloder skulle være beskrevet i støjdokumentationen.

Til brug for Miljøstyrelsens fornyede behandling af slagteriets ansøgning om miljøgodkendelse foretog Niras i december 2018 støjmåling på slagteriet, og det fremgår af "Miljømåling-ekstern støj" fra Niras, at undersøgelserne viste, at "støjgrænserne med de forudsatte driftsforhold overholdes".

Miljøstyrelsen meddelte den 23. april 2019 efter fornyet behandling af sagen miljøgodkendelse af slagteriet. Med henvisning til Miljø- og Fødevareklagenævnets afgørelse fastholdt Miljøstyrelsen afgørelsen om områdetype for det åbne land, men ændrede dagsperiodens start til kl. 7.

Lugtgrænsen ved erhvervsområder og boliger i åbent land er fastsat til 10 LE/m³, og det er anført, at virksomheden ikke må give anledning til væsentlige diffuse lugtgener, og at tilsynsmyndigheden vurderer, om generne er væsentlige. Under pkt. D i miljøgodkendelsen er der fastsat nærmere vilkår vedrørende begrænsning af diffus lugt.

Der er endvidere under punkt E fastsat nærmere bestemmelser om støjgrænser i naboområder. Herunder er grænseværdierne for boliger i det åbne land fastsat til 45 dB alle dage fra kl. 18-22 og 40 dB fra kl. 22-07. Maksimalværdien fra kl. 22-07 er fastsat til 55 dB.

Det er oplyst, at miljøgodkendelsen har været påklaget og er stadfæstet af Miljø- og Fødevarerklagenævnet. Nævnets afgørelse er efter det oplyste ikke indbragt for domstolene.

Der er for landsretten afspillet videooptagelser med lyde fra slagteriet.

Syn og skøn

Under ankesagen har der været udmeldt syn og skøn både vedrørende værdien af appellanternes ejendomme og vedrørende støjgener på ejendommene.

Vedrørende værdien har skønsmændene, ejendomsmæglerne HT og TL, i erklæring af 8. oktober 2020 vurderet ejendommens nuværende markedsværdi under hensyn til slagteriet og den gældende miljøgodkendelse og ejendommens markedsværdi, hvis der ikke lå et slagteri som nabo til ejendommene. Differencerne i vurderingerne henholdsvis med og uden slagteri udgør 300.000 kr. for Stubbergårdvej nr. A, 500.000 kr. for Stubbergårdvej nr. B, 150.000 kr. for Stubbergårdvej nr. D og 0 kr. for Stubbergårdvej nr. C.

Vedrørende støjgener har skønsmanden, HL, Sweco Danmark A/S, afgivet rapport af 8. august 2019.

Forklaringer

SH, KN, NI, LC og HW har afgivet supplerende forklaring.

MBN, CV, BA, FT, JP, KA, TL, HT og HL har endvidere afgivet forklaring.

SH har supplerende forklaret, at der en overgang ikke var lysgener fra slagteriet, men de sidste 3-4 måneder ophørte lyset med at blive slukket om natten, så nu er der lys hele døgnet. Vedrørende støjgener er disse blevet værre. Han optager de allerværste episoder, og det eksempel, der er afspillet i retten, finder sted tilsvarende hver dag. Varigheden af støj i forbindelse med aflæsninger er ikke blot 5 minutter, men 20-30 minutter. Der er også støjgener om natten i timevis, når søerne er urolige. Lugtgenerne er også stadig slemme, og de kommer især fra biogasanlægget, når tanken tømmes. Lugten kan blive hængende i timevis inden døre. Der kommer også en ubehagelig lugt

fra det lille hus, som er markeret på kortet med A. Det lugter endvidere fra svin slagteriet som fra en svinestald. De kan også mærke lugt fra skorstenen. Der kastes ikke længere affald på hans grund. Ifølge hans hustru, som er meget hjemme, opleves generne hver dag. I forbindelse med syn og skøn og i den periode, hvor der blev foretaget støjmålinger, var der væsentligt mindre støj end sædvanligt, men herefter blev støjgenerne på ny værre. Under den tidligere ejer blev klagerne taget seriøst, og generne blev forsøgt afhjulpet.

KN har supplerende forklaret, at hun kan tilslutte sig SHs forklaring om de nuværende gener. Generne med lastbiler startede omkring 2001. Generne med henkastning af affald startede omkring 2008-2010. Problemerne med støj og lugt har været der hele tiden, og fra ca. 2013 blev disse gener så slemme, at de ikke var acceptable. Lugtgenerne har karakter af liglugt, som er væsentlig forskellig fra lugte fra landbrug, og lugten kan også trænge ind i huset. Der er også støj fra grisene om natten, op til 2-3 gange pr. nat. Støj fra aflæsning af grise varer mindst 15-20 minutter, og der er også støj fra lastbilerne. Affaldsproblemerne er aftaget, men der kan stadig forekomme affald, dog ikke så ofte, da der er blevet hegnet. I forbindelse med syn og skøn og støjmålinger har generne været mindre end sædvanligt.

Hun og hendes ægtefælle gik på pension omkring 2008. De har dog været meget hjemmefra, idet de bl.a. har boet i deres sommerhus.

MBN har forklaret, at de har solgt deres ejendom og er fraflyttet den 21. december 2020. De har navnlig været generet af lugt fra slagteriet, især når vinden var i vest. Under sin barselsorlov i 2013 lagde hun mærke til, at lugtgenerne var blevet værre. Tidligere blev der gjort noget ved det, når de klagede, men under de nuværende ejere hjalp deres klager ikke. Hun har ikke været generet af støj fra slagteriet, idet deres ejendom ligger i lang afstand derfra, og der har heller ikke været affald fra slagteriet udover det, deres hund er kommet med, eller som fugle har tabt. De har opgivet at bygge til deres ejendom og har valgt at sælge i stedet for. Ejendommen blev solgt under udbudsprisen, hvilket bl.a. var begrundet i slagteriet.

HW har forklaret, at de har forbedret mange ting i slagteriet, der var i dårlig stand, da de overtog det. Det drejer sig bl.a. om skorsten, kulfilter, støjdemping, hegn, asfaltering af tilkørselsvejen, udvidelse af vaskeplads og fordobling af staldkapaciteten. Af hensyn til naboerne har de opsat et 2-3 m højt hegn og givet bedre hygiejnefaciliteter til chaufførerne. De modtager ikke mange klager fra andre beboere i Sevel. Han kan ikke forstå, at appellanterne oplever, at de ikke tager hensyn til klagerne, idet de har instrueret personalet om at behandle klagerne seriøst og venligt. Slagteriaffaldet knuses og opbevares i en underjordisk tank, og de huder, de sælger, bliver saltet og opbevares indendørs. De har ikke ændret på det driftsmæssige i den periode, hvor der blev foretaget støjmålinger. 90 % af aflæsningerne foretages, hvor der er en dyrlæge

til stede. En dyrlæge ville omgående skride ind over for skrig fra dyr af den karakter, som kan høres på den afspillede video. Alle indleverede dyr synes af en dyrlæge fra veterinærkontrollen. Slagteriet er i almindelighed blevet taget godt imod af beboerne og de erhvervsdrivende i Sevel, og de gør meget ud af at handle lokalt. Han har fået undersøgt lysanlægget, og sensorerne fungerer, som de skal. Lyset udendørs slukkes kl. 21 og tændes kl. 6.

Han har stadig en svinebedrift i Sunds, og sidste år eksporterede virksomheden, som nu drives af hans søn, ca. 43.000 svin. Han er på slagteriet i Sevel næsten hver morgen i 1-2 timer. Han behandler ikke selv klager, men han regner med at blive underrettet, når der kommer klager. Foreholdt bestemmelserne om støjafskærmning i lokalplanens § 8, stk. 5-6, og i miljøgodkendelsen, har de ikke opført denne, idet de har skønnet, at jordvolden opfylder behovet for støjafskærmning. Alle chauffører er som en selvfølge instrueret om at slukke bilen, når de holder ved slagteriet.

NI har supplerende forklaret, at det er ham, som tager sig af klager fra naboer. Han svarer i en mail med kopi til Miljøstyrelsen. Det hænder, at han besvarer en klage med, at de gældende regler bliver overholdt, men de afhjælper berettigede klager. De griber også straks ind af egen drift og foretager udbedring, når der sker noget utilsigtet, som medfører gener for beboerne i området. Han er på slagteriet hele dagen. Det er ikke hans opfattelse, at der generelt er lugtgener. Lysanlægget udvendigt slukker automatisk om aftenen. Al affald langs landevejen fjernes, og der henkastes ikke længere affald på naboernes grund. Han går en tur og fjerner affald hver aften. Alle de krav, der er stillet af myndighederne til begrænsning af støj, er blevet opfyldt. Han har talt med den person, som foretog støjmålingen, og den pågældende har givet udtryk for, at der ikke var mere støj end forventeligt. En aflæsning af dyr tager ca. 15-20 minutter, indtil dyrene er inde i bygningen, og der er larm fra dyrene i ca. 5 minutter i den forbindelse. Han samler samtlige klager og afleverer dem til Miljøstyrelsen. Driften kørte på fuld kapacitetsudnyttelse i den periode, hvor der blev foretaget støjmåling til brug for syn og skøn.

Der slagtes ikke på slagteriet efter kl. 17.00, og om aftenen er den eneste aktivitet rengøring. En bestemt medarbejder fører tilsyn med lysanlægget.

CV har forklaret, at han er ansat i Niras og arbejder med ekstern støj. Vedrørende støjmålingsrapporten fra Niras af 21. december 2018 vælges referencepunkterne 15 m fra boligerne på de mest støjbelastede steder. De støjgrænser, der er fastsat i rapporten, er de grænser, som sædvanligvis benyttes for den type område. Han var med ude, da skønsmanden fra Sweco foretog målinger fra slagteriet. Man skal foretage støjmålinger så tæt på støjkilderne som muligt. Til brug for miljøgodkendelsen foretog Niras målinger inde på slagteriets område, og der var fuld drift på støjkilderne under målingerne. Niras fore-

tog kun uovervågede målinger i stalden. Skønsmanden fra Sweco foretog målinger fra skel. Der er en jordvold ved slagteriet, og Niras' rapport viser, at støjgrænserne kan overholdes, uden at der skal opføres en støjmur.

Impulsstøj, som omtalt i Niras' rapport pkt. 7.2, er pludselig opstået støj ved kilden. Han registrerede ikke, at der blev slået på siden af lastbilerne. Video optaget 3. december 2019 fra Stubbergårdvej B blev afspillet. Vidnet har hertil forklaret, at det lyder meget som det, han har hørt, dog at han ikke har hørt slag. Slagene på optagelsen lyder ikke som impulsstøj. Vedrørende Niras' rapport pkt. 7.4 har Niras målt støjen fra stalden over en hel nat og beregnet både middelværdi og maksimalværdi. Støj fra de forskellige støjkilder forekommer normalt ikke samtidig. Niras' rapport pkt. 7.6 om slagteriets ønske om at kunne modtage indlevering af dyr til slagtning om aftenen skal forstås sådan, at dette forudsætter opførelse af en støjmur, hvis støjgrænserne skal overholdes.

LC har supplerende forklaret, at det ikke var Niras, som lavede målinger af lugt, men lugtmålingerne blev foretaget af et særligt akkrediteret firma. De instruerede om, at målingen skulle foretages, mens virksomheden var i maksimal drift. Hun var ikke ret meget involveret i målingerne, som blev foretaget til brug for den seneste miljøgodkendelse. Det var 10 LE, som blev anvendt som grænseværdi. Det er den grænseværdi, som typisk anvendes for virksomheder i det åbne land. Der blev stillet krav om en høj skorsten og kulfilteranlæg. Det er hendes forståelse, at lugtudslip er blevet håndteret af virksomheden, når de er opstået, og hun har ikke været involveret i behandling af klager. Der er ikke medtaget målinger af diffuse lugtkilder, hvilket man typisk ikke gør, men der er stillet indretningsvilkår i miljøgodkendelsen, herunder at affald skal opbevares i en lukket tank. Virksomheden skal foretage egenkontrol og redegøre for hændelser, som afviger fra normal drift, over for Miljøstyrelsen.

BA har forklaret, at han nu er kreaturhandler. Han har tidligere i en periode fra 1995 drevet det daværende slagteri på adressen. Hans far købte slagteriet i 1975 og drev det fra 1976 og 15 år frem som hjemmeslagteri. Han overtog driften fra sin far, og driften blev gradvis ændret, idet de opkøbte dyr, som de slagtede og eksporterede. På et tidspunkt slagtede de i to hold og slagtede fra kl. 5 til kl. 22. Der blev gjort rent om natten. Aflæsning af svin skete som regel inden kl. 22, men somme tider senere. Han modtog sjældent klager fra naboerne, og de klager, der kom, blev imødekommet. Jordvoldene blev etableret i hans tid. Han kommer en gang imellem på slagteriet, hvor han leverer søer fra transportkunder. Slagteriet fremstår som veldrevet. Søer og grise larmer nok på samme måde.

Han boede i en del år sammen med sin familie på slagterigrunden. De havde et godt forhold til naboerne. Der var lugtgener enkelte gange, og han tog straks hånd om sådanne problemer. Det tager 5-10 minutter at aflæse en enkelt vogn

afhængigt af antallet af dyr. Efter aflæsning skal vognene rengøres. Det tager 15-30 minutter at rengøre en vogn. Rengøring larmer ikke særligt ud over støjen fra vandtrykket.

FT har forklaret, at han bor på ejendommen Søgårdvej B, hvor han driver kvægbrug med slagtekalve. Han og hans familie flyttede ind for ca. 40 år siden. Han oplever ikke længere mange lugtgener fra slagteriet. Der kommer dog lidt lugt en gang imellem i forbindelse med, at tanken skal tømmes. Han og hans familie hører meget sjældent støj fra slagteriet, idet de bor på bagsiden af slagteriet. Han vil dog antage, at der kan være støjgener på Stubbergårdvej. For år tilbage var der lugtgener fra slagteriet. I sommeren 2018, som var meget varm, gjorde han slagteriet opmærksom på lugtgener, som slagteriet afhjalp. Der har været en episode med støj fra rengøring af ståltanke sent om aftenen. Det klagede han over, hvilket bevirkede, at slagteriet med dags varsel ændrede tidspunktet for rengøring. Han deltog i et orienteringsmøde på kroen på et tidspunkt. Han er i byrådet, men erklærede sig inhabil, da lokalplanen skulle vedtages.

JP har forklaret, at han bor på Kirkebakken A i Sevel, hvor han har boet i ca. 30 år. Afstanden til slagteriet er ca. 500 m i fugleflugtslinje. Han er nu pensionist, men tidligere har han været landmand i ca. 25 år. Han kan lugte slagteriet, når vinden er i nordøst. En gang imellem hører de en gris, der skriger. Der har altid været lugt fra slagteriet, og lugten fra slagteriet er ikke blevet mindre. Der er ikke tale om almindelig lugt fra en svinestald. Han har aldrig klaget over lugt fra slagteriet. Der tales ikke til hverdag om lugtgener fra slagteriet i byen.

KA har forklaret, at hun bor Adelvej A i Sevel. Hun har boet i Sevel i ca. 30 år og er nu på efterløn. Hun kan høre grisene fra slagteriet fra sin bopæl. Hun går ofte tur i området og går den samme rute rundt om søen. Hun går lige forbi slagteriet, når hun går ad Søgårdvej, og hun kan mærke en grim lugt af råd og død fra slagteriet, når hun går forbi, men mange gange også andre steder på ruten. Når hun sidder på sin terrasse, kan hun høre dødsskrig fra grisene. Når hun går forbi slagteriet, kan hun også høre metalliske lyde og lyde fra lastbilerne. I december måned 2020 var der altid lyde og meget lys fra slagteriet. Da slagteriet startede, var der ikke stor aktivitet på slagteriet og ikke tilsvarende gener som nu. Hun ville ikke selv bo på Stubbergårdvej. Hun oplever hovedsagelig gener fra slagteriet, når hun er ude at gå.

Skønsmand TL og skønsmand HT har forklaret, at de har samarbejdet om at afgive erklæringen om appellanternes ejendomme. De har læst den tidligere skønserklæring. Forskellen på 200.000 kr. for Stubbergårdvej A, hvis slagteriet ikke var der, i forhold til den tidligere skønserklæring skyldes, at de vurderede, at den tidligere vurdering af værdien var for høj.

De har ved vurderingen forsøgt at se bort fra den tidligere vurdering. Den tilsvarende forskel på 500.000 kr. for Stubbergårdvej C skyldes, at ejendommen lige er handlet, og at de derfor har lagt handelsværdien til grund. Det er deres vurdering, at ejendommen er handlet godt. De har kigget på miljøgodkendelsen, men de har ikke så meget forstand på slagterier. De har derfor sammenlignet med kravene til svinefarme og kvægbrug og har konstateret, at det står et eller andet sted i materialet, at kravene i miljøgodkendelsen er overholdt. Da de var på ejendommene, kunne de godt høre, at der var aktivitet på slagteriet. Dog kunne de ikke høre støj ved nr. C og kun lidt støj ved nr. D. De kunne ikke mærke lugt.

Skønsmand HL har forklaret, at maksimalniveauet i rapporten er betegnet L_{pAmax} . Man anvender den såkaldte A-vægtning i forhold til frekvens. Støjbelastningen i perioden kl. 7-18 i forhold til grænseværdien er angivet over de mest belastede 8 timer som referenceperiode. Om aftenen er perioden 1 time og om natten ½ time. Vedrørende svaret på spørgsmål 3 har han over ca. 3½ uge foretaget måling i 3 positioner på Stubbergårdvej A og B. Han har målt maksimalniveau, når lydsekvenserne har oversteget 75 dB. Herefter har han lyttet optagelserne igennem og fundet de tilfælde, hvor han har været sikker på, at lyden kom fra slagteriet. Maksimalgrænsen gælder kun om natten.

I perioden er der, som det fremgår af svaret på spørgsmål 3, registreret 3 tilfælde, hvor maksimalniveauet har været over det tilladte. Han har ikke læst miljøgodkendelsen. Tabellerne i rapporten i svaret på spørgsmål IA er taget fra Miljøstyrelsens vejledning. Graferne over lydtryksniveau i bilag A viser støjbelastningen. De blå markeringer viser de perioder, hvor støjbelastningen er højest. Han kan ikke sige, om al støjen hidrørte fra virksomheden, idet der er tale om uovervågede målinger. Under de overvågede målinger registrerede han trafikstøj fra landevejen og fra fugle, og han kan derfor heller ikke ved de overvågede målinger sige, at al støjen stammede fra slagteriet. Spørgsmål 4 vedrører overvågede målinger af 3 aflæsninger fra Stubbergårdvej A. Han var til stede i 2½ time i dagperioden, hvor der ikke er en grænse for maksimalniveauet. Hans registreringer af de enkelte lydepisoder ses på bilag C til rapporten.

I rapporten har han taget forbehold for usikkerheder, som relaterer sig til vind- og vejrforhold, og hvor lydene i de uovervågede målinger hidrører fra. Skemaet i bilag B viser maksimalniveauer, hvor han var sikker på, at støjen stammede fra slagteriet. De røde prikker viser målinger i skel. De sorte prikker viser målinger på Stubbergårdvej A. Efter kl. 7 gælder der ikke en maksimalgrænse.

Anbringender

Parterne har i det væsentlige gentaget deres anbringender for byretten vedrørende påstandene for landsretten.

Landsrettens begrundelse og resultat

Sevel Slagteri A/S er omfattet af en lokalplan fra 2016, og virksomheden drives på vilkår, som er nærmere fastsat i miljøgodkendelse af 23. april 2019. Der er i miljøgodkendelsen taget stilling til og fastsat vilkår under hensyn til klager over gener svarende til de gener, som er omfattet af appellanternes påstande og anbringender i denne sag.

Det antages i teori og retspraksis vedrørende den domstolsskabte naboret, at der er et snævert område for naboretten på områder, hvor der – som i denne sag – er en omfattende og detaljeret offentligtlig regulering for virksomheder, der er etableret og drives i henhold til tilladelser fra offentlige myndigheder.

Der er efter bevisførelsen ikke grundlag for at klassificere boligområdet anderledes end sket i lokalplanen og miljøgodkendelsen. Der er heller ikke grundlag for at antage, at der efter naboretlige regler skal gælde andre grænseværdier for støj- og lugtgener end dem, der fremgår af de vejledende normer, som er anvendt i miljøgodkendelsen.

Det er ikke bevist ved støjmålingen udført af skønsmanden fra Sweco, som efter skønsmandens erklæring er behæftet med nogen usikkerhed med hensyn til andre støjklender, at de fastsatte støjgrænser ikke overholdes.

Det kan endvidere efter bevisførelsen lægges til grund, at slagteriet udfolder bestræbelser på at undgå gener for omkringboende, og at klager over gener bliver undergivet en seriøs behandling.

Uanset at appellanterne efter deres forklaringer og vidneforklaringer fra andre beboere i området oplever og tidligere har oplevet gener fra slagteriet i form af støj, lugt, lys og affald, er der herefter ikke ført bevis for, at der foreligger sådanne særlige omstændigheder, at den naboretlige tålegrænse er overskredet.

Der er derfor hverken grundlag for at pålægge slagteriet yderligere begrænsninger som påstået eller at betale erstatning.

Landsretten er herefter enig i byrettens resultat og stadfæster derfor byrettens dom.

Efter sagens udfald skal KN, VN, SH, BD, AT, KBN og MBN i sagsomkostninger for landsretten betale 242.200 kr. til Sevel Slagteri A/S. 200.000 kr. af beløbet er til dækning af udgifter til advokatbistand ekskl. moms, 33.000 kr. er til udgifter til syn og skøn, og 9.200 kr. til udgifter til vidnegodtgørelse. Ud over sagens værdi er der ved fastsættelsen af beløbet til advokat taget hensyn til, at der vedrørende to forskellige

problemstillinger har været udmeldt syn og skøn for landsretten, sagens omfang og forløb, hovedforhandlingens varighed og antallet af parter.

THI KENDES FOR RET:

Byrettens dom stadfæstes.

I sagsomkostninger for landsretten skal appellanterne, KN, VN, SH, BD, AT, KBN og MBN inden 14 dage betale 242.200 kr. til Sevel Slagteri A/S. Beløbet forrentes efter rentelovens § 8 a.